

УДК 340 : 342.9 : 343.1(477)

DOI [https://doi.org/10.32782/2304-1587/2024-26-1\(38\)-6](https://doi.org/10.32782/2304-1587/2024-26-1(38)-6)

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПРАВОСУДДЯ

Миколенко Олександр Іванович

доктор юридичних наук, професор, завідувач
кафедри адміністративного та господарського права,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9755-9454>

Миколенко Олена Миколаївна

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права, кримінального
процесу та криміналістики,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2080-413X>

Стаття присвячена розкриттю особливостей впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій в публічне адміністрування та правосуддя. Встановлено, що процес розбудови «цифрової держави» відбувається як в публічному (електронне врядування), так і приватному секторі та полягає у використанні інформаційно-телекомунікаційних технологій у різних сферах суспільного життя. Зокрема, електронне врядування спрямоване, в першу чергу, на покращення телекомунікаційних зв'язків між державою та приватними особами з метою задоволення їх потреб, що загалом сприяє реалізації у сфері публічного управління таких важливих принципів владної діяльності як принцип відкритості й прозорості та принцип поваги до прав людини. З'ясовано, що маючи декілька важливих сфер своєї реалізації (e-парламент, e-бізнес, e-освіта, e-здоров'я, e-культура тощо), електронне врядування має найбільше значення у сферах публічного адміністрування (e-уряд) та правосуддя (e-правосуддя). Констатовано, що за останнє десятиліття в Україні було прийнято низку важливих нормативно-правових актів (як на рівні законів, так і підзаконних актів), а також створено низку правових інститутів та механізмів щодо впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій в життя суспільства, втім процес впровадження концепції цифрової держави в сферах публічного адміністрування і правосуддя супроводжується наявністю великої кількості проблем, що потребують свого вирішення найближчим часом. Наголошено, що використання інформаційно-телекомунікаційних технологій в діяльності суб'єктів публічного адміністрування забезпечує не тільки якість їх діяльності, а й спрямоване на мінімізацію особистого спілкування між публічно-владним суб'єктом та приватною особою, бо відсутність таких стосунків – є одним із чинників запобігання корупції в нашій країні. Використання ж інформаційно-телекомунікаційних технологій у сфері правосуддя переслідує наступні цілі: покращення якості і ефективності правосуддя; максимальне забезпечення прав і свобод особи в межах судового провадження. Встановлено, що процес впровадження у кримінальне правосуддя інформаційно-телекомунікаційних технологій нашоєвхується сьогодні на перепони: а) загально цивілізаційні; б) технологічні; в) правові; г) світоглядні.

Ключові слова: інформаційно-телекомунікаційні технології, інформаційно-комунікаційна система, цифровізація, публічне адміністрування, суб'єкти публічного адміністрування, правосуддя, електронне врядування, електронний уряд, електронне правосуддя, електронне кримінальне провадження.

Mykolenko Oleksandr, Mykolenko Olena. Peculiarities of the implementation of information and telecommunication technologies in public administration and justice

The article is devoted to the disclosure of the peculiarities of the implementation of information and telecommunication technologies in public administration and justice. It has been established that the process of building a "digital state" takes place both in the public (electronic governance) and private sectors and consists in the use of information and telecommunication technologies in various spheres of public life. In particular, e-governance is aimed, first of all, at improving telecommunication relations between the state and private individuals in order to meet their needs, which generally contributes to the implementation in the field of public administration of such important principles of government activity as the principle of openness and transparency and the principle of respect for rights a person. It was found that having several important areas of its implementation (e-parliament, e-business, e-education, e-health, e-culture, e-education, etc.), e-governance is most important in the areas of public administration (e-government) and justice (e-justice). It was established that over the last decade in Ukraine, a number of important normative legal acts were adopted (both at the level of laws and by-laws), as well as a number of legal institutions and mechanisms were created for the introduction of information and telecommunication technologies into the life of society, however, the process of introducing the concept digital state in the spheres of public administration and justice is accompanied by the presence of a large number of problems that need to be solved in the near future. It is emphasized that the use of information and telecommunication technologies in the activities of public administration entities ensures not only the quality of their

activities, but also aims to minimize personal communication between a public-authority entity and a private person, because the absence of such relations is one of the factors preventing corruption in our country. The use of information and telecommunication technologies in the field of justice pursues the following goals: improving the quality and efficiency of justice; maximum provision of the rights and freedoms of a person within the framework of court proceedings. It has been established that the process of introducing information and telecommunication technologies into criminal justice today faces obstacles: a) generally civilizational; b) technological; c) legal; d) worldview.

Key words: information and telecommunication technologies, information and communication system, digitalization, public administration, subjects of public administration, justice, e-governance, e-government, e-justice, e-criminal proceedings.

Вступ. В останні роки наша країна взяла курс на розбудову «цифрової держави», сутність якої полягає у використанні інформаційно-телекомунікаційних технологій як в публічному (електронне врядування), так і приватному секторі суспільних відносин. Зокрема, електронне врядування спрямоване, в першу чергу, на покращення телекомунікаційних зв'язків між державою та приватними особами з метою задоволення їх потреб, що загалом сприяє реалізації у сфері публічного управління таких важливих принципів владної діяльності як принцип відкритості й прозорості та принцип поваги до прав людини.

Маючи декілька важливих сфер своєї реалізації, зокрема, функціонування уряду (е-уряд), парламенту (е-парламент), правосуддя (е-правосуддя), бізнесу (е-бізнес), освіти (е-освіта), охорони здоров'я (е-здоров'я), культури (е-культура), торгівлі (е-торгівля) тощо, електронне врядування не набуло б в нашій країні розвитку та розповсюдження, якби перші кроки до покращення телекомунікаційних зв'язків між державою та приватними особами не були зроблені власне у сферах функціонування уряду (е-уряд) та правосуддя (е-правосуддя).

Не дивлячись на те, що за останнє десятиліття в Україні було прийнято низку важливих нормативно-правових актів (як на рівні законів, так і підзаконних актів), а також створено низку правових інститутів та механізмів щодо впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій в життя суспільства, процес впровадження концепції цифрової держави супроводжується наявністю великої кількості проблем, що потребують свого вирішення найближчим часом. Наприклад, Г. Блінова у цій сфері називає дві групи проблем:

- які існували до початку реалізації в країні концепції цифрової держави, але які на сьогодні вирішені лише частково (зокрема, відсутність повноцінної електронної взаємодії інформаційними ресурсами між суб'єктами публічного управління, відсутність системної електронної взаємодії між суб'єктом публічного управління та приватною особою, дублювання електронного та паперового документообігу в державних органах та органах місцевого самоврядування тощо) [1, с. 4];

- які виникли після перших кроків впровадження у суспільство інформаційно-телекомунікаційних технологій: а) неузгодженість термінології різних нормативно-правових актів, які закріплюють порядок використання і функціонування державних електронних інформаційних ресурсів; б) відсутність чіткої класифікації (систематизації) державних електронних інформаційних ресурсів, яка б закріплювалась на нормативному рівні; в) відсутність в положеннях національного законодавства загальних засад зберігання, функціонування, організації та використання державних електронних інформаційних ресурсів [1, с. 8].

Отже, аналіз особливостей впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій в діяльність уряду та у сферу правосуддя є не тільки важливим для подальшого розвитку національного законодавства, а й актуальним для подальшого розвитку юридичної науки (наприклад, адміністративного, кримінального процесуального права і ін.) з питань реалізації в реальне життя суспільства положень концепції цифрової держави.

Матеріали та методи. Окремі аспекти розбудови в Україні «цифрової держави», а також особливості впровадження положень даної концепції в діяльність суб'єктів публічного адміністрування і правосуддя досліджувались у працях таких вчених як Г. Блінова, С. Банах, О. Бринцев, А. Грубінко, І. Каланча, А. Кожевнікова, В. Марченко, І. Онишук, О. Шамрай, С. Щербак та ін. Але, по-перше, перераховані вчені є представниками різних галузевих юридичних наук, що ускладнює визначення особливостей впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій в публічне адміністрування та правосуддя, по-друге, у світогляді кожного вченого кількість та форми інформаційно-телекомунікаційних технологій, які ними пропонуються, не тільки суттєво різняться між собою, а й не завжди корелюють із технічними можливостями держави щодо їх забезпечення. Наприклад, слушну думку стосовно цього висловлює О.В. Шаповалова: «Досягнення балансу цифрової зрілості держави та суспільства потребує ще й теоретичного підґрунтя та опосередкованого правового впливу з огляду на доцільність прискорення даного процесу» [2, с. 25].

Отже метою написання статті є розкриття особливостей впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій в публічне адміністрування та правосуддя. Методологічною базою наукового дослідження є формально-юридичний, діалектичний, порівняльно-правовий та метод правового моделювання.

Результати. Як зазначалося вище, важливими елементами електронного врядування є «е-уряд» та «е-правосуддя». В цілому позитивно оцінюючи здатність нашої держави використовувати інформаційно-телекомунікаційні технології в різних сферах суспільного життя, О.В. Шаповалова:

- підкреслює, що Україна, як суб'єкт впровадження і використання інформаційно-телекомунікаційних технологій, має відповідний рівень цифрової зрілості, тоді як українське суспільство, як суб'єкт споживання даного ресурсу, не має відповідного рівня цифрової зрілості;

- закликає до проведення фундаментальних наукових досліджень з проблем впровадження і розвитку концепції цифрової держави, а також питань співмірності потенціалів у цій сфері держави та суспільства [2, с. 30].

Ці висновки стосуються і таких важливих сфер функціонування нашої держави як публічне адміністрування та правосуддя. Публічне адміністрування це зовнішньо-орієнтована діяльність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, до якої відносяться контрольно-наглядова, публічно-сервісна, правотворча, юрисдикційна та інші види діяльності, а також яка характеризується наявністю комунікацій між публічно-владним суб'єктом (наприклад, органом виконавчої влади) та приватною особою (наприклад, суб'єктом господарської діяльності). Антикорупційна державна політика, що реалізується сьогодні в Україні, завжди була спрямована на мінімізацію особистих взаємовідносин між публічним службовцем, який наділений владними повноваженнями (контрольно-наглядовими, публічно-сервісними, юрисдикційними та ін.) і приватною особою, яка може виступати у статусі об'єкту контрольно-наглядової діяльності, отримувача публічної послуги чи правопорушника. Тобто використання інформаційно-телекомунікаційних технологій у діяльності суб'єктів публічного адміністрування забезпечує не тільки якість їх діяльності, а й спрямоване на мінімізацію особистого спілкування між публічно-владним суб'єктом та приватною особою, бо відсутність таких стосунків – є одним із чинників запобігання корупції в нашій країні.

Правосуддя є видом діяльності спеціально створених в країні державних органів (судів), які забезпечують законний і справедливий розгляд правових спорів (адміністративне, цивільне, господарське правосуддя), що виникають у суспільстві, та правопорушень (кримінальне правосуддя), що вчиняються у суспільстві. Процесуальні галузі національного права не оперують поняттями «публічно-владний суб'єкт» та «приватна особа», але між суб'єктом досудового розслідування чи суб'єктом судового провадження та іншими учасниками провадження (обвинувачений, потерпілий і ін.) виникають комунікаційні зв'язки, які останні десять років забезпечуються відповідними інформаційно-телекомунікаційними технологіями. Як і у випадку із суб'єктами публічного адміністрування, використання інформаційно-телекомунікаційних технологій у сфері правосуддя переслідує декілька цілей: 1) покращення якості і ефективності правосуддя; 2) максимальне забезпечення прав і свобод особи в межах судового провадження.

Повертаючись до висновків, що були зроблені О.В. Шаповаловою, хочемо зазначити, що дійсно українська держава має цифрову зрілість для того, щоб і надалі впроваджувати у сфері публічного адміністрування та правосуддя інформаційно-телекомунікаційні технології. Суспільство ж з різних причин не завжди готове до використання таких технологій в повсякденному житті. Більш того, іноді окремі групи людей (за віком, релігійними переконаннями і ін.) не завжди готові використовувати досягнення науково-технічного прогресу у своєму бутті. Тому обов'язок держави виникає в тому, щоб передбачити:

по-перше, можливість альтернативної (зручної для користувача) поведінки для тих осіб, які не мають «цифрової зрілості» (хоча б на перехідний період);

по-друге, види та способи підвищення «цифрової зрілості» у тих громадян, які з різних причин її не мають;

по-третє, механізми безоплатної чи на платній основі допомоги особам, які не вміють користуватись інформаційно-телекомунікаційними технологіями.

Не всі ці вимоги дотримуються, коли мова йде про публічне адміністрування та правосуддя, а тому важливо «у гонитві за результатами» розбудови розвинутої цифрової держави не забути про права і свободи тих людей, які з різних причин не досягли достатньої «цифрової зрілості» для використання у сферах публічного адміністрування і правосуддя інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Яскравим прикладом нормативного закріплення вимог щодо використання інформаційно-телекомунікаційних технологій в публічному адмініструванні є Закони України «Про доступ до публічної інформації» [3] та «Про адміністративну процедуру» [4]. Зокрема, Закон України «Про доступ до публічної інформації», по-перше, передбачає такий вид інформації як «публічна інформація у формі відкритих даних», по-друге, закріплює порядок отримання і використання такої інформації особами [3, ст. 10-1], по-третє, запит на отримання публічної інформації може подаватись, в тому числі, електронною поштою [3, ст. 19]. Закон України «Про адміністративну процедуру» передбачає: а) можливість подання заяви про порушення адміністративної процедури в електронній формі; б) необхідність підпису такої заяви «електронним підписом»; в) можливість віддаленого доступу учасникам адміністративної процедури до всіх матеріалів справи, які зберігаються в електронному вигляді; г) можливість використання національних електронних інформаційних ресурсів в якості засобів доказування по справі; г) випадки прийняття адміністративного акту

в автоматичному режимі, тобто на підставі даних національних електронних інформаційних ресурсів чи електронних документів тощо [4, ст. 51, 53, 69].

Слушні думки щодо впровадження у правосуддя інформаційно-телекомунікаційних технологій висловлює В.Б. Марченко. Зокрема, вчений називає декілька перепон щодо ефективного впровадження в нашій країні «Електронного суду»:

1) в Україні «має місце цілий комплекс організаційних, фінансових, технічних, а також імовірно, і політико-правових складнощів на шляху до успішної реалізації електронного суду» [5, с. 549];

2) недостатня правова визначеність електронного суду.

Відповідно В.Б. Марченко наголошує на тому, що електронний суд був започаткований в нашій країні як технологічний і соціальний проект. Втім це технологічне і соціальне явище, на думку вченого, повинне стати правовим через регулятивний і охоронний вплив права на всі аспекти функціонування електронного суду [5, с. 549–550]. В.Б. Марченко підкреслює, що електронний суд не потрібно розглядати як окремий правовий інститут (наприклад, інститут кримінального процесу), як категорію адміністративного права, бо він є поняттям організації судочинства [5].

Погоджуємось із тим, що «електронний суд» – це прояв технологічних процесів в діяльності судів України та організації судочинства. Втім, є необхідність фіксації цих технологічних процесів в нормативно-правових актах для покращення правосуддя, підвищення ефективності судів, спрощення взаємовідносин між суб'єктами і учасниками судового провадження, а також для максимального забезпечення прав і свобод особи в судовому провадженні.

О.В. Бринцев до чинників, що стримують впровадження та розвиток електронного правосуддя в Україні відносить: «1) відсутність єдиної уніфікованої інформаційної платформи для спілкування учасників процесу з судом та з іншими державними органами; 2) відсутність єдиних стандартів щодо інформаційного контенту, котрим мають відповідати відповідні судові інформаційні ресурси; 3) брак коштів; 4) дисонанс інформаційних технологій та процесуальних правил» [6, с. 20]. На останню із перелічених проблем звертають увагу С.В. Щербак і А.В. Кожевнікова, вважаючи її найбільш суттєвою, бо власне вона «не дає можливості вітчизняному судочинству зробити перехід на якісно новий інформаційно-технологічний рівень» [7, с. 239]. Тобто процес впровадження у правосуддя інформаційно-телекомунікаційних технологій наштовхується сьогодні на перепони: а) загально цивілізаційні (наприклад, відсутність цифрової зрілості у частини українського суспільства); б) технологічні (наприклад, в державних інформаційних реєстрах розміщено не всі дані, що потрібні для здійснення правосуддя); в) правові (до окремих правових процедур та правил, що вважалися традиційними в судочинстві, важко використовувати інформаційно-телекомунікаційні технології). На нашу думку, цей перелік слід доповнити ще одним видом перепон, що гальмують процес впровадження у правосуддя інформаційно-телекомунікаційних технологій – світоглядні (розмаїття концепцій та наукових підходів до подальшого розвитку електронного судочинства в Україні). Наприклад, С.В. Щербак і А.В. Кожевнікова підкреслюють, що теоретики та практики, визнаючи необхідність змін в електронному правосудді, не можуть сформулювати чітке уявлення про те, яким шляхом буде відбуватися його розвиток [7, с. 240]. Тут можливі різні варіанти – від удосконалення діяльності вже функціонуючого в Україні електронного суду, що по-суті і відбувається сьогодні в усіх видах правосуддя (адміністративному, цивільному, господарському і кримінальному), до повної цифрової трансформації правосуддя, коли все правосуддя буде переведено у формат електронного судочинства. Втім, автори застерігають, що цифрова трансформація правосуддя призведе і до виникнення нової форми судового процесу, яка, в свою чергу, виникне на підставі оновленого процесуального законодавства. Так, С.В. Щербак і А.В. Кожевнікова зазначають: «Онлайн-суди потребують поглибленого аналізу, адже перехід суду на розгляд справи у електронній формі без формування паперової справи та без підписання паперового рішення, дистанційність або письмовий розгляд справи без судового засідання, неодмінно призведуть до зміни форми процесу, тобто необхідності формування нової моделі електронного правосуддя, що має супроводжуватися й корінним оновленням процесуального законодавства» [7, с. 240].

Більш того, С.В. Щербак і А.В. Кожевнікова звертають увагу на декілька проблем, які не були озвучені вище і які стосуються процесу впровадження електронного суду в Україні: «1) жоден суд загальної юрисдикції не підключений до централізованого модулю авторозподілу; 2) Київський апеляційний суд – єдиний суд, який не підключений до підсистеми «Електронний суд» [7, с. 241].

Щоб не розглядати особливості процесу впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій у всі види правосуддя, які передбачені чинним законодавством України (адже ці процеси мають як багато схожого, так і характеризуються своїми особливостями), зупинимось на характеристиці кримінального правосуддя.

Наприклад, І.Г. Каланча стверджує, що потребу (необхідність) впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій у кримінальне судочинство було визначено на законодавчому рівні, що, в свою чергу,

вимагає розробки «несуперечливої концепції електронного кримінального судочинства України» [8, с. 6]. Отже, І.Г. Каланча констатує факт наявності наукових дискусій щодо подальшого розвитку електронного кримінального судочинства, адже:

- у одних випадках, є готовність держави у особі парламенту прийняти відповідні зміни до КПК України, але не завжди така готовність до впровадження нових інформаційно-телекомунікаційних технологій існує у суддів та учасників кримінального судочинства;

- у інших, є бажання і потреби учасників кримінального судочинства щодо модернізації електронного кримінального судочинства, але дисонанс інформаційних технологій та процесуальних правил стримує суттєве оновлення кримінального процесуального законодавства.

Більш детально переваги процесу впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій в кримінальне правосуддя розглядають С. Банах, А. Грубінко і І. Онищук [9]. Зокрема, автори відносять до позитивних результатів впровадження електронного правосуддя в кримінальний процес наступні: а) спрощення процедури досудового розслідування, що стане можливим за рахунок забезпечення дистанційного доступу до відповідних матеріалів та запровадження спілкування між суб'єктами провадження в електронному форматі; б) удосконалення процесуального контролю, що стане можливим за рахунок отримання актуальної інформації суб'єктом контролю самостійно і в електронній формі; в) економія бюджетних коштів (наприклад, економія коштів на закупівлю конвертів, поштові послуги і ін.); г) підвищення якості роботи досудового розслідування та прокуратури за рахунок усунення зайвих бюрократичних процедур; г) підвищення довіри до судів та правоохоронних органів, бо впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій у діяльність цих органів автоматично позитивно відображається на реалізації ними принципу відкритості й прозорості та принципу поваги до прав людини [9, с. 79].

Висновки. На підставі проведеного в статті дослідження можна запропонувати наступні висновки.

У випадках, коли суспільство (його частина) з різних причин не готове до використання інформаційно-телекомунікаційних технологій в повсякденному житті, держава зобов'язана передбачити: 1) можливість альтернативної (зручної для користувача) поведінки для тих осіб, які не мають «цифрової зрілості» (хоча б на перехідний період); 2) види та способи підвищення «цифрової зрілості» у тих громадян, у яких з різних причин вона знаходиться на вкрай низькому рівні; 3) механізми безоплатної чи на платній основі допомоги особам, які не вміють користуватись інформаційно-телекомунікаційними технологіями.

Використання інформаційно-телекомунікаційних технологій в діяльності суб'єктів публічного адміністрування забезпечує не тільки якість їх діяльності, а й спрямоване на мінімізацію особистого спілкування між публічно-владним суб'єктом та приватною особою, бо відсутність таких стосунків – є одним із чинників запобігання корупції в нашій країні. Використання ж інформаційно-телекомунікаційних технологій у сфері правосуддя переслідує наступні цілі: покращення якості і ефективності правосуддя; максимальне забезпечення прав і свобод особи в межах судового провадження.

Встановлено, що процес впровадження у публічне адміністрування чи правосуддя інформаційно-телекомунікаційних технологій наштовхується сьогодні на перепони: а) загально цивілізаційні; б) технологічні; в) правові; г) світоглядні. Окреслені проблеми обумовлюють відповідні напрямки подальших наукових досліджень у сфері впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій у публічне адміністрування та правосуддя.

Література:

1. Блінова Г. Становлення України як цифрової держави та удосконалення системи державних електронних інформаційних ресурсів. *Law. State. Technology*. 2021. Вип. 2. С. 3–10.
2. Шаповалова О.В. Проблеми досягнення балансу цифрової зрілості держави та суспільства. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2022. № 2 (44). С. 24–32.
3. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.
4. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 15. Ст. 50.
5. Марченко В.Б. Щодо правового визначення «електронного суду». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 549–551.
6. Бринцев О.В. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи: монографія. Харків: Право, 2016. 72 с.
7. Щербак С.В., Кожевнікова А.В. Електронізація судочинства: сучасний стан та орієнтири розвитку електронного суду в Україні у світлі цивільного процесу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 238–242.
8. Каланча І. Г. Електронне кримінальне судочинство: передумови виникнення, сучасний стан та перспективи розвитку: монографія. Харків: Право, 2018. 240 с.

9. Банах С., Грубінко А., Онищук І. Переваги та недоліки впровадження системи електронного кримінального провадження в органах досудового слідства України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. 1 (29). С. 77–83.

References:

1. Blinova, H. (2021). Stanovlennya Ukrayiny yak tsyfrovoyi derzhavy ta udoskonalennya systemy derzhavnykh elektronnykh informatsiynykh resursiv [Development of Ukraine as a digital state and improvement of the system of state electronic information resources]. *Law. State. Technology*. Vol. 2. pp. 3–10 [in Ukrainian].
2. Shapovalova, O.V. (2022). Problemy dosyahnennya balansu tsyfrovoyi zrilosti derzhavy ta suspil'stva [Problems of achieving a balance of digital maturity of the state and society]. *Aktual'ni problemy prava: teoriya i praktyka*. № 2 (44). PP. 24–32 [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada of Ukraine (2011, January 13). Zakon Ukrainy «Pro dostup do publichnoyi informatsiyi» [On access to public information]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. № 32. St. 314 [in Ukrainian].
4. Verkhovna Rada of Ukraine (2022, February 17). Zakon Ukrainy «Pro administratyvnu protseduru» [On administrative procedure]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. № 32. St. 314 [in Ukrainian].
5. Marchenko, V.B. (2022). Shchodo pravovoho vyznachennya «elektronnoho sudu» [Regarding the legal definition of "electronic court"]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*. № 9. pp. 549–551 [in Ukrainian].
6. Bryntsev, O.V. (2016). «Elektronnyy sud» v Ukrayini. Dosvid ta perspektyvy: monohrafiya ["Electronic court" in Ukraine. Experience and perspectives: monograph]. Kharkiv: Pravo, 72 p. [in Ukrainian].
7. Shcherbak, S.V., & Kozhevnikova, A.V. (2023). Elektronizatsiya sudochynstva: suchasnyy stan ta oriyentiry rozvytku elektronnoho sudu v Ukrayini u svitli tsyvil'noho protsesu [Electronicization of the judiciary: the current state and guidelines for the development of the electronic court in Ukraine in the light of the civil process]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*. № 4. pp. 238–242 [in Ukrainian].
8. Kalancha, I.H. (2018). Elektronne kryminal'ne sudochynstvo: peredumovy vynyknennya, suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku: monohrafiya [Electronic criminal justice: prerequisites for emergence, current state and development prospects: monograph]. Kharkiv: Pravo, 240 p. [in Ukrainian].
9. Banakh, S., Hrubinko, A., & Onyshchuk, I. (2022). Perevahy ta nedoliky vprovadzhennya systemy elektronnoho kryminal'noho provadzhennya v orhanakh dosudovoho slidstva Ukrayiny [Advantages and disadvantages of implementing the system of electronic criminal proceedings in pretrial investigation bodies of Ukraine]. *Aktual'ni problemy pravознавства*. 1 (29). pp. 77–83 [in Ukrainian].